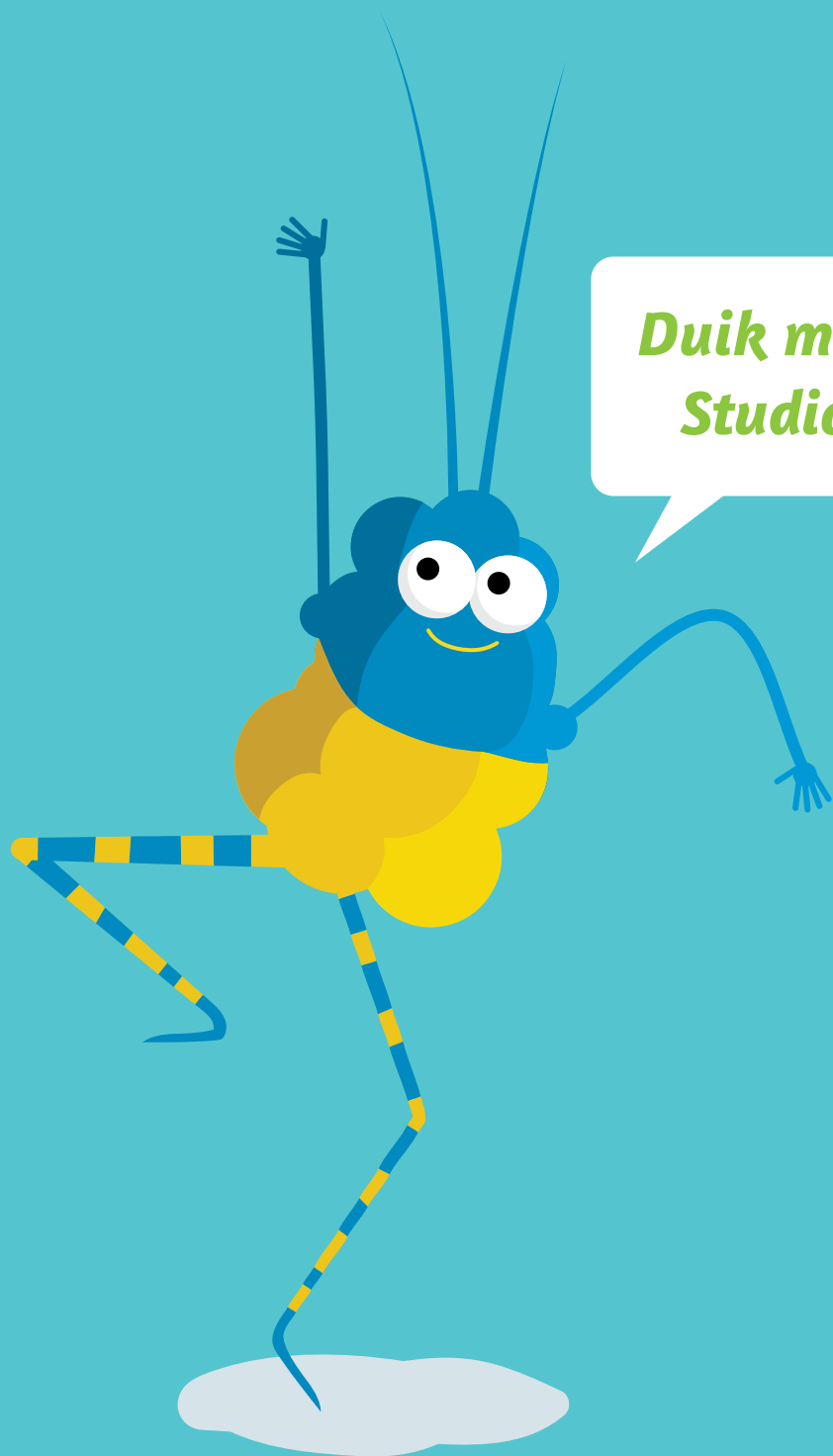
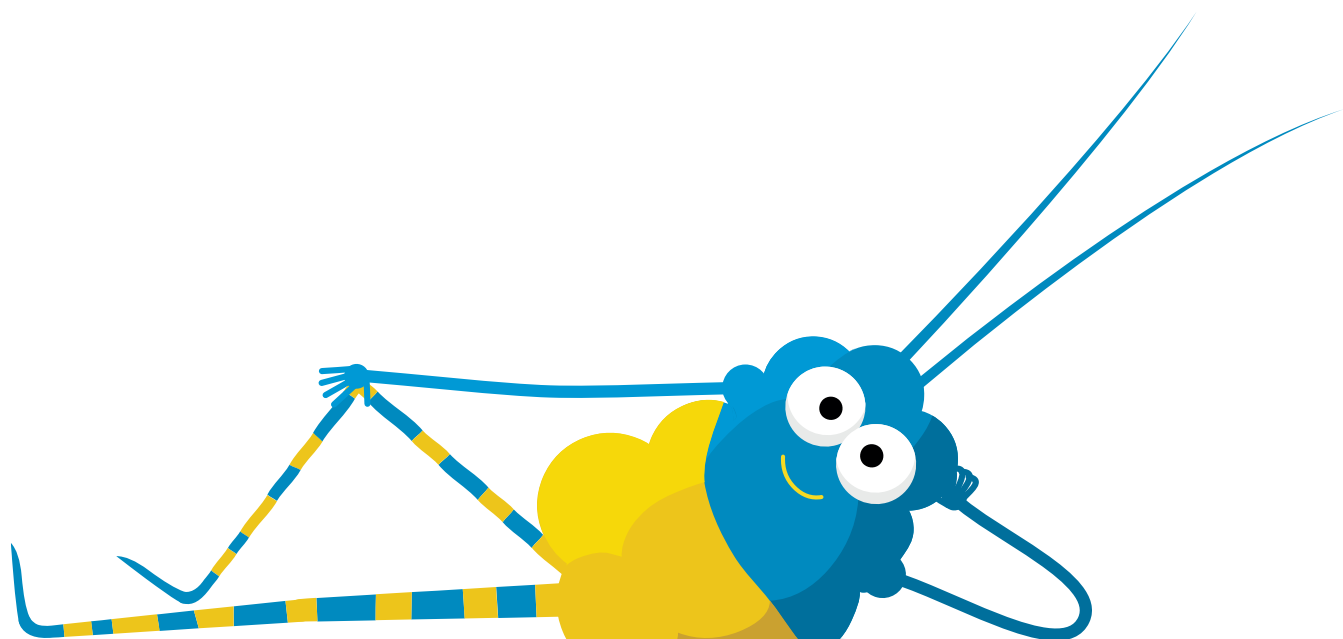

*Duik mee in de wereld van
Studio taal en spelling!*

naam:

Studio
taal

Kom je deze tekens tegen?

Doe dan dit.

Bespreek samen.

Werk samen met je buur.

Lees de tip.

les 3

Wat ga je doen?

Je leest enkele gedichten over grootouders.

Je kiest het gedicht dat het best bij jouw oma of opa past
en het gedicht dat je het mooist vindt.

Op verkenning

1

Verken samen de teksten op de volgende pagina's.

Beantwoord de vragen van je juf of meester.

2

Voor wie wil jij een passend gedicht zoeken?

Schrijf op.

Uitleg

Gedichten herken je aan een aantal **kenmerken**:

- korte teksten
- korte regels
- ontbrekende leestekens en hoofdletters
- geen volzinnen
- een speciale lay-out

Niet elk gedicht heeft alle kenmerken.

In gedichten mag namelijk alles!

Als je een gedicht leest, moet je vaak zoeken naar de **betekenis**.

Het kan helpen als je het gedicht een paar keer leest

en als je met anderen over het gedicht praat.

Gedichten hebben niet één juiste betekenis!

Je kunt ze op verschillende manieren **interpreteren**.

1

Opa

Mijn opa is al oud.
Zijn huis is leeg,
net als zijn hoofd.
Hij heeft één kamer nu
en het altijd koud.

Mijn opa zegt niet veel.
Hij is een leeg boek.
Zijn tekst is doorgelopen,
ook zijn sokken zijn zoek.
Maar mij kent hij wel.

'Jongen,' zegt hij, stiller
dan ooit. Hij lacht zijn
scheve lach, zijn hand trilt.
Ik spoel aan op zijn schoot.
Hij leest mij, zijn
hanenpoot.

Margreet Schouwenaar
Denk dag doen
© Clavis, 2016

2

Oma's

Ze wacht op me
met perzikwangen, hemelogen,
glinsterende rimpeltoet.

Haar stoel is van fluweel.
Opa's zetel staat maar
leeggeleefd, doodstil. Ik mag erin.

Stoelen willen benen en een kont
om tegenaan te duwen. Leeg
zijn ze te veel wie er ooit zat.

Ik kus haar veertjesvel, vertel
hoe papa dit en hoe ik dat
en hoe hij 'nee'. Kind, zegt ze, kind.

Mijn kwaadheid smelt als hagel
in de plooitjes van haar mond,
het kamerhaventje, de stoel, de thee.

Oma's maken kinderen weer heel.

Diet Groothuis
Dichter 1
© Plint, 2017

3

Waar oma bleef

Toen ik omkeek om te zien waar oma bleef en haar niet zag, holde ik terug. Ik vond haar op de trap waar ik allang van afgesprongen was.

Zij hield zich met twee handen aan de leuning vast en stapte voetje voor voetje naar beneden. Nog nooit was oma zo langzaam!

Vroeger kon oma bijna net zo snel als ik de treden af, maar toen scheen de zon waarschijnlijk en nu regende het ontzettend.

Ze was kletsnat, druppels dropen uit haar haar en van haar neus en ze was haar paraplu vergeten. Ja, het kwam door de regen.

Ik zou anders niet weten waarom oma gisteren nog haast huppelen kon en nu niet meer. Maar, het is niet erg, hoor.

Ik kan mijn benen langzamer laten lopen. Ik kan mijn armen minder snel om haar heen slaan. Ik kan trager van haar houden

als dat beter voor haar is. Ik kan ontzettend goed voor iemand zorgen, al weet nog bijna niemand dat. Ik loop er ook niet mee te koop.

Ik ga gewoon onder aan de trap staan en wacht, zodat zij ziet welke kant ze op moet gaan. Deze kant. De kant waar ik sta.

Ted van Lieshout
Onder mijn matras de erwt
© Leopold, 2017

4

Opa,

ben jij nou een bejaarde?
Dan wil ik daar ook voor
leren.

Altijd teevee kijken, zalig
spitten in de tuin, stappen
met de hond. En altijd tijd
voor mij.

Als jij me als leerling neemt,
word ik vast een bejaarde
in een nieuwe recordtijd.

Daniel Billiet
Waarom het nooit bananen regent
© De Eenhoorn, 2000

5

Een gewone oma

Wat zie ik mijn oma graag
op haar rollerblades
over het marktplein roetsjen!

Hamburger met dikke klodders
mayonaise is haar favoriet.

In het zwembad schoppen we
huizenhoge golven van plezier.

Ze voelt zich thuis in al haar
rimpels en in een gele bikini.

Laatst hoorde ik mama kijden.
'Zeg moeke, jij vindt dat misschien

allemaal heel leuk, maar denk ook
eens aan de kinderen. Die willen zo
graag een gewone oma.'

Daniel Billiet
Waarom het nooit bananen regent
© De Eenhoorn, 2000

Aan de slag

3

Lees het gedicht *Opa* (gedicht 1).

Vind je iets niet duidelijk? Noteer ?.
Valt je iets op? Noteer !.

Wat zouden de volgende regels uit het gedicht betekenen?

Bespreek.

Zijn huis is leeg.

Hij is een leeg boek.
Zijn tekst is doorgelopen

Ik spoel aan op zijn schoot.
Hij leest mij, zijn hanenpoot.

4

Lees het gedicht *Oma's* (gedicht 2).

Vind je iets niet duidelijk? Noteer **?**.
Valt je iets op? Noteer **!**.

Beantwoord de vragen.

- Duid in het gedicht de stukjes aan die iets vertellen over het uiterlijk van oma.

- Vertel in je eigen woorden hoe oma eruitziet.

- Bespreek:

- Waar is opa? Hoe weet je dat?
- Vindt oma het leuk dat het kind in de zetel van opa zit? Waarom?
- Het gedicht eindigt zo:

Oma's maken kinderen weer heel.

Wat zou dat kunnen betekenen?

5

Lees het gedicht *Waar oma bleef* (gedicht 3).

Vind je iets niet duidelijk? Noteer **?**.
Valt je iets op? Noteer **!**.

Beantwoord de vragen.

- Welk woord past het best bij de oma uit dit gedicht?
Kruis aan.

☐ nat ☐ voorzichtig ☐ langzaam

- Bespreek:

- Hoe komt het dat oma zo is volgens het kind?
- Hoe komt het volgens jou?

- Het kind houdt heel erg van oma.

Duid in het gedicht drie dingen aan waardoor je dat weet.

6

Lees het gedicht *Opa*, (gedicht 4).

Vind je iets niet duidelijk? Noteer **?**.
Valt je iets op? Noteer **!**.

Beantwoord de vragen.

- Wat doet opa zoal?
Duid aan in de tekst.

- Bespreek:
 - Vindt het kind die dingen ook leuk?
 - Waarom denk je dat?
- Welk van die dingen vind jij zelf ook leuk?
Omcirkel in het gedicht.

7

Lees het gedicht *Een gewone oma* (gedicht 5).

Vind je iets niet duidelijk? Noteer **?**.
Valt je iets op? Noteer **!**.

Beantwoord de vragen.

- Duid drie kenmerken van oma aan.
- Het gedicht eindigt zo:

Die willen zo
graag een gewone oma.

- Bespreek:
- Wie zijn **die**?
 - Wat bedoelt mama met **een gewone oma**?
 - Denk je dat dat klopt? Willen ze een gewone oma?
 - Wat voor oma zou jij het liefst hebben?

Terugkijken

8

Noteer het nummer van het passende gedicht.

Dit gedicht past het best bij de persoon voor wie ik een gedicht zocht:

Dit gedicht vind ik het mooist:

Bespreek je keuzes met je groep.

9

Wat past bij jou?

Duid aan.

Ik kan een gedicht begrijpen.

helemaal niet

heel goed

Wanneer ik een gedicht lees, probeer ik verbanden te leggen met wat ik al weet en met mijn eigen ervaringen.

helemaal niet

helemaal

Extra opdracht**Lees het gedicht.****Opa**

In zijn rode trainingsbroek
 schiet hij pijlsnel om de hoek.
 Langs de apotheek, de snackbar
 en de visboer met zijn viskar
 en de kleuterschool die uitgaat
 en de gracht waarin al ijs staat.
 Bij de nieuwe pizzeria
 roepen ze uit: 'Mama mia!
 die signor met grijze haren,
 die is minstens tachtig jaren,
 nou, die kan er nog wat van!'
 'Da's mijn opa,' roep ik dan.
 Maar ik ben zowat mijn stem kwijt
 en als opa weer een bocht snijdt,
 piep ik buiten adem: 'Opa,
 hoe lang blijven we zo lopen?
 Opa, hou jij het nog vol?'
 Nu slaat hij pas goed op hol.
 Langs een winkel vol met sokken
 en een zaak met duizend klokken
 en de feestwinkel met vuurwerk
 en de dansschool naast de kerk.
 Ik hou hem haast niet meer bij,
 ik krijg steken in mijn zij.
 Bij het Spaanse restaurant
 sprint hij naar de overkant,
 maakt daar één twee rechtsomkeert
 en loopt heel de route weer...

Langs de dansschool naast de kerk
en de feestwinkel met vuurwerk
en de zaak met duizend klokken
en de winkel vol met sokken
en de gracht waarin al ijs staat
en de kleuterschool die uitgaat
en de visboer met zijn viskar
en dan stopt hij bij de snackbar.

En wanneer ik even later aan kom sjokken, zegt hij:
'Jantje, volgende keer, m'n ouwe jongen,
geef je opa maar een handje.'

Mensje van Keulen
Snottebel Lies en andere portretten
© Querido, 1994

Beantwoord de vragen.

- Beschrijf opa in één woord.

- Welk gedicht uit deze les beschrijft een grootouder die het tegengestelde is?

les 4

Wat ga je doen?

Je gebruikt de gebiedende wijs in verschillende situaties.

Je herkent de verschillende vormen van de gebiedende wijs: bevel, instructie, verzoek.

Op verkenning

1

Lees wat de dokters zeggen.

Bij welke dokter zou jij het liefst patiënt zijn? Waarom?

Kom binnen,
doe je jas uit en ga zitten.
Vertel wat er scheelt.

Komt u binnen.
Doe gerust uw jas uit.
Neem plaats alstublieft.
Vertelt u maar wat er scheelt.

2

Hoe zijn deze zinnen bedoeld?

Is het een bevel, een instructie of een verzoek?
Bespreek.

Zit!
Blijf!

Meng de bloem en de
melk goed door elkaar.
Doe daarna de eitjes erbij.

Geef het zout eens
door, alsjeblieft.

Hé!
Wacht op mij!

3

Lees de tekst.

Duid de zinnen aan die in de gebiedende wijs staan.

Hond

Spaar je hond van angst of pijn.
Maak hem duidelijk wat mag.
't Hoort een proper beest te zijn.
Borstel hem dus elke dag.
Leer hem in zijn hondenleven
niet om jou alleen te geven.
Gun hem ook eens een plezier.
't Is en blijft jouw troeteldier.
Geef hem van kleins af aan
hondenvoer en restjes brood.
Streel hem vaak en denk eraan:
kleine hondjes worden snel groot.

Waar staat de persoonsvorm bij zinnen in de gebiedende wijs? _____

Uitleg

De **gebiedende wijs** kun je gebruiken in **verschillende situaties**.

Afhankelijk van de situatie gebruik je een andere vorm van de gebiedende wijs:

- een bevel

Bijvoorbeeld: - Blijf staan!

- Raak dat niet aan!

- een verzoek

Bijvoorbeeld: - Ga even zitten en vertel eens wat er scheelt.

- Geef mijn jas eens.

- een instructie

Bijvoorbeeld: - Neem het eigeel en meng het onder het deeg.

- Sla linksaf.

Een zin in de gebiedende wijs heeft **geen onderwerp**.

Vaak staat er een **uitroepteken** achter de zin.

Aan de slag

4

Schrijf de zinnen in de juiste kolom.

Ik kom. – Kom hier! – Kom je?

Zeur niet! – Je zeurt. – Wat zeur je nu?

Neem een kom! – Neem je een kom? – Je neemt een kom.

Ik speel rustig. – Speel rustig! – Speel je rustig?

mededeling	vraag	bevel

Na een mededeling staat een _____.

Na een vraagzin staat een _____.

Na een bevelzin staat een _____.

5

Zet de zinnen om.

Let op de leestekens.

a Maak van deze mededelingen een bevel.

Je kunt haar meevragen. → _____

Je moet niet zo gek doen. → _____

Je moet je huiswerk nog maken. → _____

Je moet je er niet mee bemoeien. → _____

Je zou beter een zakdoek gebruiken. → _____

b Maak van deze bevelen een mededeling of vraag.

Neem je boek op p. 10! → _____

Gebruik een passer! → _____

Vertel wat er scheelt! → _____

Kom hier! → _____

Zit stil! → _____

6

Wat moet je doen wanneer er brand uitbreekt op school?

Bedenk drie zinnen in de gebiedende wijs die je kunt gebruiken in deze situatie.

7

Zoek vijf zinnen waarin de gebiedende wijs gebruikt wordt.

Je kunt zoeken in reclamefolders, liedjesteksten, gedichten- of moppenbundels, strips, je taalboek ...

Noteer je zinnen.

Schrijf er ook telkens bij of het een verzoek (V), een bevel (B) of een instructie (I) is.

8

Wissel je zinnen uit met een klasgenoot.

Beantwoord de vragen.

Staan alle zinnen in de gebiedende wijs? ☐ ja ☐ nee

Welke zinnen van je klasgenoot vind je bijzonder? Schrijf er twee op.

1

2

Bedenk een situatie waarin je die bevelen, verzoeken of instructies kunt gebruiken.

1

2

9

Terugkijken

Zijn de stellingen juist of fout?

Verbeter de stellingen die fout zijn.

Bij zinnen in de gebiedende wijs staat het werkwoord altijd achteraan.

☐ juist ☐ fout

verbetering _____

Achter een zin in de gebiedende wijs staat vaak een uitroepteken.

☐ juist ☐ fout

verbetering _____

In een zin in de gebiedende wijs staan het onderwerp en de persoonsvorm altijd naast elkaar.

☐ juist ☐ fout

verbetering _____

De zin 'Gaaf u gerust even zitten, mevrouw' is een bevel.

☐ juist ☐ fout

verbetering _____

Extra opdracht

Stel je voor: het liefje van je beste vriend(in) heeft het uitgemaakt. Hij/zij is daar heel droevig om.

Wat zou je hem/haar adviseren? Noteer je goede raad.

Gebruik zinnen in de gebiedende wijs.

les 7

Wat ga je doen?

Je leert op welke manieren je je stem kunt gebruiken.

Je leert wat een hoorspel is en hoe je zelf een hoorspel kunt maken.

Op verkenning

1

Beluister een hoorspel.

Beantwoord de vragen van je juf of meester.

2

Gebruik je stem om de geluiden na te bootsen.

iemand die boos is

felle regen

iemand die snikt van verdriet

piepende deuren

iemand die erg moe is

een onbeleefd windje

een bange kat

gierende wind

een lachende heks

Uitleg

In een **hoorspel** is je stemgebruik heel belangrijk. Iedereen kan je horen, maar niemand kan je zien.

Met je **stem** kun je héél wat. Je kunt:

- gevoelens overbrengen tijdens het lezen of vertellen (angst, plezier, kwaadheid ...)
- een bepaalde sfeer oproepen (huilende wind, krakende trappen ...)
- geluiden nabootsen door te veranderen van volume, ritme en hoogte

Bijvoorbeeld: met een hoge stem kun je een muis nadoen.

Je kunt ook **pauzes gebruiken** om het verhaal spannender te maken of om de luisteraar de tijd te geven om het verhaal te begrijpen.

In een hoorspel moet je dus veel met je stem 'spelen'.

Aan de slag

3

Je gaat zelf een hoorspel maken van het verhaal *De Kinderverslinder*.

Denk na over geluiden die je kunt maken bij de gekleurde woorden.

De Kinderverslinder

Je denkt als kind heel vaak: wat kan me nou gebeuren,
met een grote broer en sloten op de deuren?

Nou vergeet het maar, er dreigt een groot gevaar!

En als hij komt dan ben je gloeiend de sigaar.

Hij is slank en hij loopt enigszins gebogen,

hij heeft een mooie stem en lieve zachte ogen.

Maar in zijn binnenzak draagt hij een grote hakbijl,
waarmee hij je hoofd KLAP KLAP in tweeën hakt.

Hij maakt je klaar, met peper, zout en met een uitje
en braadt je in een oven of een grill.

Likkebaardend kijkt hij naar je door het ruitje

en prikt af en toe een vork in je bil.

Meestal komt ie 's nachts,
maar altijd onverwachts.

Voor je het weet, ben je geslacht! {hahaha}

Kijk uit voor de Kinderverslinder!

Die jou zo lekker vindt.

Hij verslindt je waar je bij staat.

Hij lust uitsluitend, eet alleen maar,
lust uitsluitend: KIND!

De Kinderverslinder, Harrie Jekkers en Koos Meinderts,
© Uitgeverij Ploegsma, Amsterdam

Beantwoord de vragen.

Kun je alle gekleurde woorden vervangen door een geluid? Waarom wel/niet?

Welke geluiden kun je in het begin van het verhaal maken om de sfeer te scheppen?
Welke geluiden kun je op het einde van het verhaal maken om de luisteraar met een
bang gevoel achter te laten? Voeg die geluiden toe aan je hoorspel.

Wanneer kun je een pauze inlassen om de spanning op te bouwen?

4

Oefen je hoorspel met alle geluiden.

Een van jullie leest het verhaal op een spannende manier voor.
De anderen maken de geluiden.

5

Breng nu jullie hoorspel voor een andere groep.

Luister ook aandachtig naar hun hoorspel.

Beantwoord de vragen.

Heeft de andere groep geluiden bedacht die jullie niet gebruikt hebben?

Welk geluid van de andere groep vind je erg geslaagd?

Hoe kunnen je klasgenoten hun verhaal nog spannender maken?
Geef hun een tip.

6

Volg het stappenplan om jullie eigen hoorspel te maken.**Stap 1**Kies een **plaats** waar jullie verhaal zich afspeelt. Onderstreep of vul in.een bos – een boerderij – de markt – een luchtballon – het treinstation – een school –
een racebaan – een schip op zee – onder water – een dierentuin – een griezelkasteel –
een voetbalstadion – een onbewoond eiland – _____**Stap 2**Kies **twee personages** die in jullie verhaal spelen. Onderstreep of vul in.een grappige heks – een oude piraat – een supersterke oma – een kikkerprins – een kabouter –
een bange schooljuf – een lief spookje – een sprekende boom – een gemene tandenfee –
een praatzieke duif – een dove koning – een blinde prinses – een onbeleefde goudvis –

Zijn jouw personages elkaars vrienden of elkaars vijanden?

☐ vrienden☐ vijanden**Stap 3**

Wat maken jouw personages mee op de plek die jullie gekozen hebben? Kruis aan.

☐ Ze moeten een wedstrijd winnen.☐ Ze moeten een vijand verslaan.☐ Ze ontdekken een geheim.☐ Ze worden verliefd.☐ Ze gaan dansles volgen.☐ Ze moeten de wereld redden.☐ _____

Stap 4

Hoe begint jullie verhaal?

Hoe eindigt jullie verhaal?

7

Schrijf jullie verhaal op een apart blad.

Schrijf het verhaal kort op! Je kunt ook mondeling afspraken maken.

8

Bedenk nu enkele geluiden die jullie kunnen gebruiken.

Welke geluiden zijn typisch voor de plaats waar het verhaal zich afspeelt?

Welke geluiden zijn typisch voor jullie personages?

Probeer enkele geluiden uit.

Schrijf de geluiden die jullie willen maken in een andere kleur bij je tekst.

Terugkijken

9

Wat vond je van deze les?

Bespreek.

Vind je het gemakkelijk of moeilijk om passende geluiden te maken met je stem?

Wat vinden jullie al geslaagd aan jullie hoorspel?

Wat willen jullie nog veranderen aan jullie hoorspel?

Extra opdracht

Heb je materialen nodig om bepaalde geluiden te maken?

Maak een lijst van het materiaal dat je nodig hebt.

Spreek ook af wie wat meebrengt.

Dit moet ik meebrengen:

les
9

Wat ga je doen?

Je schrijft een gedicht over je eigen fantasiedier.

Je let daarbij op beeldrijk taalgebruik en een gepaste vorm.

Op verkenning

1

Lees het gedicht *De Zeepoes* opnieuw.

De Zeepoes

De zeepoes woont bij Katseveer.
Men ziet haar uiterst zelden.
Een enkele keer, bij stralend weer,
zwemt zij een beetje op en neer,
daar in de Oosterschelde.

De zeepoes heeft een vissenstaart,
een vissenstaart en vinnen.
Maar verder is zij dichtbehaard.
Ze jammert in de maand van maart
en kan uitstekend spinnen.

De zeepoes woont daar al zo lang,
al haast een jaar of zeven.
En voor de zeehond is zij bang,
maar verder gaat ze kalm haar gang.
Ze kan ook kopjes geven.

Ze heeft ook jonkies, 't zijn er twee,
maar 't zijn wel erg natte.
Ze zwemmen altijd met haar mee.
daar in de diepe blauwe zee.
Het zijn zeelapjeskatten.

De zeepoes woont bij Katseveer
tussen de mosselschelpen.
Gaaf u 's kijken, op 'n keer?
Maar als u haar niet vindt, meneer,
dan kan ik het niet helpen!

En in de buurt van Katseveer,
daar is ze zeer geliefd.
De zeepoes, zegt een oude heer,
o ja, die zwemt hier wel eens meer.
Daar is ze. Asjeblieft.

Annie M.G. Schmidt
Dikkertje Dap en andere dierenversjes
© Querido, 2018

Vul samen met je leerkracht het woordweb op het bord aan.

Uitleg

Als je een gedicht wilt schrijven, heb je **inspiratie** nodig.
En die komt niet altijd vanzelf.

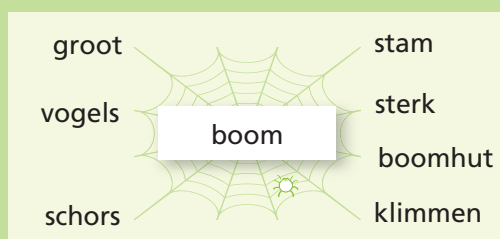
Stel jezelf dan de volgende vragen:

- Waaraan moet ik denken bij het onderwerp?
- Welke woorden passen erbij, welke juist niet?
- Welk gevoel krijg ik erbij?

Zo kun je een **woordweb** maken.

Denk ook aan:
beeldrijke taal, herhalingen, tegenstellingen, vergelijkingen ...

Welke rijmwoorden, vergelijkingen, tegenstellingen kan ik toevoegen?

Aan de slag

2

Werk je fantasiedier uit.

In les 6 heb je samen met je buur een fantasiedier bedacht.

Beschrijf jouw fantasiedier.

Deze vragen kunnen je helpen.

Kijk ook naar je beschrijving uit les 6!

Waar woont je dier?

Wat doet het dier de hele dag?

Wat voor geur heeft het dier?

Wat voor geluiden maakt het?

Wat eet het?

Hoe beweegt het? (vliegen, kruipen ...)

Is het dier gevaarlijk?

Heeft jouw dier vijanden?

Is het dier ergens bang voor?

Op welke dieren lijkt jouw fantasiedier?

Maak een woordweb over jouw fantasiedier.

Noteer de naam van je dier in het midden.

3

Bekijk je woordweb. Maak van je beschrijvingen beeldrijke taal.

Bijvoorbeeld: De ogen van mijn fantasiedier zijn paars.

→ De ogen van mijn fantasiedier zijn pimpelpaars.

Bijvoorbeeld: Mijn dier is bang voor wormen.

→ Mijn dier is als de dood voor wriemelende wormen.

4

Schrijf een kladversie van het gedicht over jouw fantasiedier.

- Let op je taalgebruik (beeldrijke taal, klanken, ritme).
- Besteed ook aandacht aan de vorm.
- Vergeet de titel niet!

Terugkijken

5

Lees de vragen.

Praat erover met elkaar.

Wat vond je leuk aan het schrijven van een gedicht?

Wat vond je moeilijk?

Extra opdracht

Teken jouw fantasiedier.

Wat ga je doen?

Je maakt een mindmap van een tekst.

Zo kun je de tekst achteraf gemakkelijk navertellen.

Op verkenning

1

Bestudeer samen de mindmap.

Heleen heeft deze mindmap gemaakt over de tekst *Plezier voor jong en oud: kinder-bejaardenhuizen*.

Bespreek.

- Wat is een mindmap?
- Wat valt je op?
- Waarom zou een mindmap nuttig kunnen zijn?

Uitleg

Je kunt een tekst samenvatten door een **mindmap** te maken. Mindmaps kunnen je helpen om de inhoud van een tekst te studeren.

In het midden noteer je het centrale **onderwerp** of de **titel** van de tekst.

Daaruit vertrekken een aantal **takken**.

Die vatten kort de **hoofdgedachten** van de tekst samen.

Baseer je daarvoor op de **sleutelwoorden** en **belangrijke zinnen** die je hebt aangeduid in de tekst.

Opgelet: noteer enkel woorden, geen volzinnen!

Je mag ook **kleuren** en **tekeningetjes** toevoegen.

Aan de slag

2

Lees regel 1-14 van de tekst *Wat is het geheim van de vriendschap tussen mens en hond?* opnieuw.

- Luister en kijk hoe je leerkracht de informatie uit dat tekstdeel in een mindmap plaatst.
- Vul aan in de mindmap op de volgende pagina.

3

Lees regel 15-27 van de tekst opnieuw.

- Plaats samen met je leerkracht de informatie uit dat tekstdeel in een mindmap.
- Vul aan in de mindmap op de volgende pagina.

4

Lees regel 28-36 van de tekst opnieuw.

- Plaats samen met je groep de informatie uit dat tekstdeel in de mindmap op de volgende pagina.
- Vergelijk jullie mindmap met die van een andere groep.

Bespreek:

- Wat is hetzelfde?
- Wat is anders?

5

Lees regel 37-48 van de tekst opnieuw.

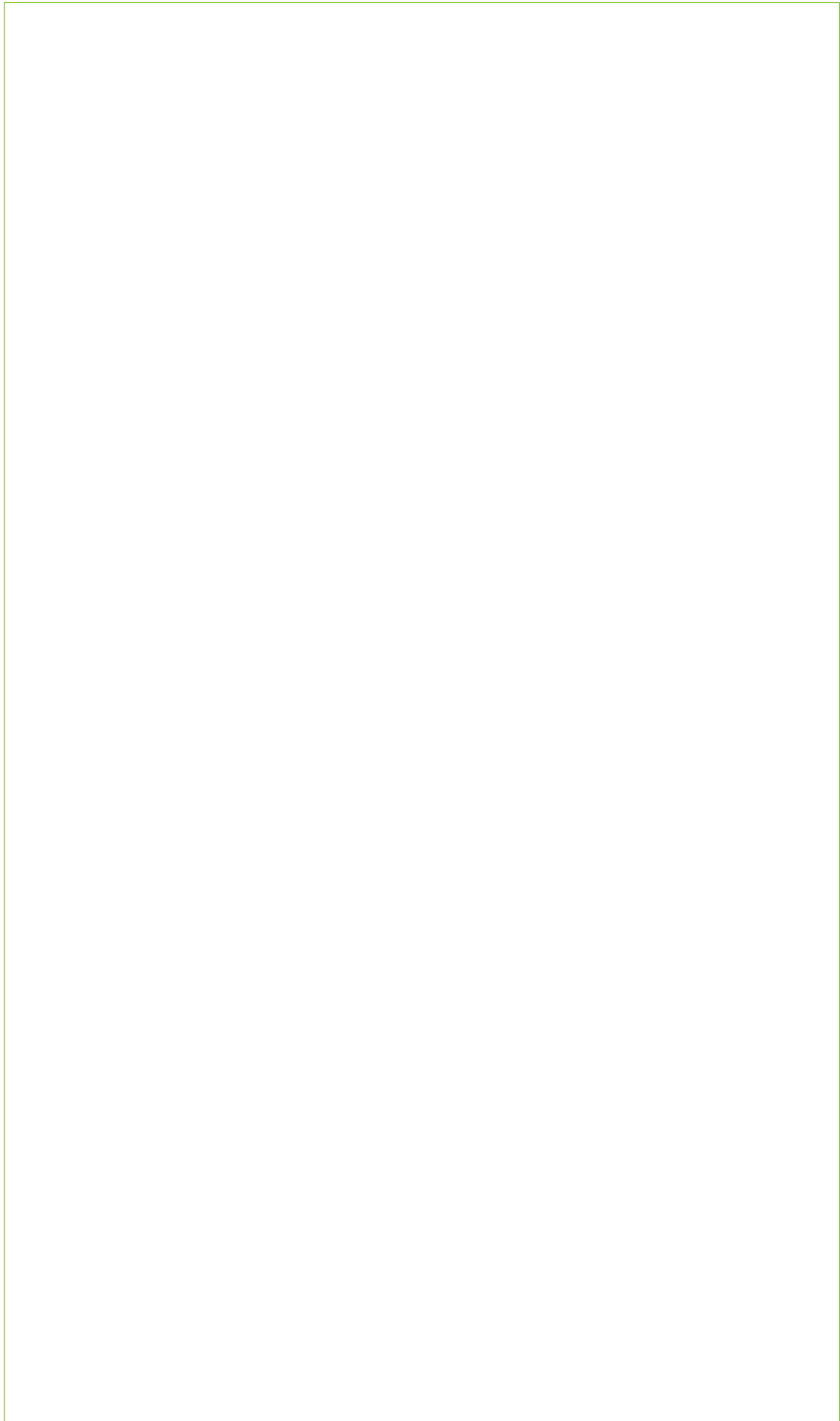
- Plaats samen met je groep de informatie uit dat tekstdeel in de mindmap op de volgende pagina.
- Vergelijk jullie mindmap met die van een andere groep.

Bespreek:

- Wat is hetzelfde?
- Wat is anders?

Blok 4

Terugkijken

6

Wat vind jij van mindmaps?

Bespreek:

Vind je het makkelijk of moeilijk om mindmaps te maken?
Wat vind je precies makkelijk of moeilijk?

Wat heeft je geholpen?

Wat onthoud je voor een volgende keer?

Vind je mindmaps nuttig? Waarom wel of niet?

Wanneer zou je zelf nog mindmaps willen maken?

7

Zoek iemand die de tekst *Wat is het geheim van de vriendschap tussen mens en hond?* niet gelezen heeft.

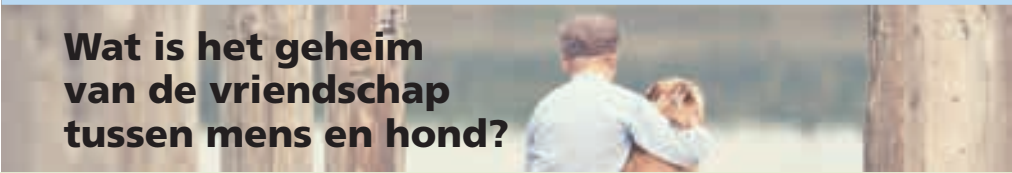
Gebruik je mindmap om hem of haar over de tekst te vertellen.

Extra opdracht

Maak een mindmap over de tekst *Zorgdieren*.

← → ↺
www.scientas.nl
- □ X

Wat is het geheim van de vriendschap tussen mens en hond?

1 **Veel hondenbezitters beschouwen hun trouwe viervoeter als een volwaardig gezinslid. Hoe komt het toch dat honden en mensen zo goed samengaan?**

Wanneer je mens en hond samen op straat ziet lopen, lijken ze op het

5 eerste gezicht een onwaarschijnlijke combinatie. En toch is er sprake van een succesvolle vriendschap. Hoe komt het dat honden en mensen zo goed samengaan? Om het antwoord te vinden, reizen we eerst 15.000 jaar terug in de evolutie. Toen raakten de mens en de voorouder van de hond, de wolf, namelijk voor het eerst met elkaar bevriend.

10 De wolf bleek uitermate geschikt als mensenvriend omdat het dier in groepsverband leeft. In de wolvenroedel moeten de dieren zich aan allerlei gedragsregels houden, hechte relaties aangaan, agressie reguleren en hulp bieden aan soortgenoten. Daardoor heeft de wolf een hoge sociale intelligentie ontwikkeld.

15 **Hechting**

Ondanks zijn hoge sociale intelligentie zal een wolf niet snel een volwaardig lid van een mensengezin worden, ook al doet het baasje nog zo zijn best om een band met het dier op te bouwen. Dat blijkt uit onderzoek waarbij zowel honden- als wolvenpups vanaf de geboorte

20 door mensen werden grootgebracht. Toen de pups 16 weken oud waren, scheidden onderzoekers de pups van hun baasje. Vervolgens lieten ze de pups hun baasje óf een vreemdeling ontmoeten. De honden begroetten hun baasje veel enthousiaster dan een vreemdeling. De wolvenpups reageerden echter hetzelfde, ongeacht of ze hun baasje

25 of een vreemdeling zagen. Daarnaast zochten de wolvenpups minder sociale steun bij mensen in stressvolle situaties. Het lijkt er dus op dat wolven een minder sterke band aangaan met mensen dan honden.

Onmisbaar

- Naast dat hond en mens hechte relaties kunnen aangaan, kunnen
- 30 honden goed leren wat mensen van hen willen. Zelfs zo goed, dat honden soms onmisbaar zijn. Neem als voorbeeld de blindengeleidehond. De hond moet feilloos kunnen aanvoelen wat het baasje van hem wil. Ook de communicatie tussen mens en hond kan waarschijnlijk teruggeleid worden naar hun gezamenlijke geschiedenis.
- 35 Onderzoek wijst uit dat honden vaker naar hun baasje kijken dan wolven en daardoor beter letten op wat de mens van hen wil.

Emoties

- Honden die iets hebben gedaan wat niet mag, zoals je favoriete kussen aan stukken scheuren, kunnen zich ook heel schuldbewust gedragen.
- 40 Althans, zo lijkt het. Je kent het beeld van een 'schuldige' hond vast wel. Hoofd laag, oren plat, een kruiperige houding en bovenal een schuldige blik. In werkelijkheid worden onze viervoeters niet geplaagd door schuldgevoelens, maar zijn ze gewoon bang voor straf. Onderzoekers van de Universiteit van Cambridge hebben aangetoond
- 45 dat honden zich altijd hetzelfde gedragen wanneer een mens boos op ze is, ongeacht of de hond nu echt schuldig is of niet. De honden reageren dus vooral op boze woorden of een strenge blik en niet zozeer op het besef dat ze een overtreding hebben begaan.

Bron: Maayke Klaver, www.scientas.nl

les
16

Wat ga je doen?

Je leert de betekenis van een woord af te leiden uit de context.

Je herkent het verschil tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik.

Op verkenning

1

Lees de twee teksten.

Liefste dagboek

Vandaag heb ik iets heel vreemds meegemaakt. Net zoals elke maand gingen we met de klas naar de bibliotheek. Ik was op zoek naar een goed griezelverhaal, toen ik plots een raar boek zag. Op de rug stond helemaal geen titel of schrijver. Nieuwsgierig nam ik het boek uit het rek. Toen merkte ik dat er ook op de kaft niets stond. Snel deed ik het boek open. Je raadt het al ... niets! Geen woord, geen letter, helemaal niks. Een leeg boek, zomaar tussen alle avonturenverhalen en sprookjesboeken. Wie zou dat daar gezet hebben? En waarom? Morgen ga ik op onderzoek!

Veel liefs
Kato

Opa

Mijn opa is al oud.
Zijn huis is leeg,
net als zijn hoofd.
Hij heeft één kamer nu
en het altijd koud.

Mijn opa zegt niet veel.
Hij is een leeg boek.
Zijn tekst is doorgelopen,
ook zijn sokken zijn zoek.
Maar mij kent hij wel.

'Jongen,' zegt hij, stiller
dan ooit. Hij lacht zijn
scheve lach, zijn hand trilt.
Ik spoel aan op zijn schoot.
Hij leest mij, zijn hanenpoot.

Margreet Schouwenaar
Denk dag doen
© Clavis, 2016

Bekijk de gekleurde woorden.

Bespreek:

- Wat wordt bedoeld met 'een leeg boek' in het dagboekfragment?
- Hoe weet je dat?
- Wordt daarmee hetzelfde bedoeld in het gedicht *Opa*? Waarom wel of niet?

Uitleg

Begrijp je de betekenis van een woord niet?

Lees dan een stukje tekst **voor of na het woord** opnieuw.

Dat kan je meer informatie geven over wat het woord kan betekenen.

Opgelet: soms worden woorden niet **letterlijk** gebruikt, maar **figuurlijk**.

In verhalen of gedichten gebruikt de schrijver vaak **beeldspraak**.

Daarom moet je altijd goed nadenken:

- Wat betekent het woord in deze zin?
- Is het letterlijk of figuurlijk gebruikt?
- Waarom heeft de schrijver voor dit woord gekozen?

Geraak je er niet uit?

Gebruik je **Studio woordwijzer**!

Aan de slag

2

Lees dit stukje uit het gedicht *Opa* opnieuw.

Mijn opa is al oud.
Zijn huis is leeg,
net als zijn hoofd.

Worden deze zinnen letterlijk of figuurlijk bedoeld?

- Opa's huis is leeg. ☐ letterlijk ☐ figuurlijk
- Opa's hoofd is leeg. ☐ letterlijk ☐ figuurlijk

Bespreek samen de betekenis.

3

Lees de teksten. Beantwoord dan de vragen over de gekleurde woorden.

Om aan de politieopleiding te mogen starten moet je eerst een aantal proeven afleggen.
Mijn grote broer heeft dat gelukkig **feilloos** gedaan.
Omdat hij geen enkele fout heeft gemaakt, mag hij volgende maand aan de opleiding beginnen.

Hoe wordt het woord gebruikt?

- ☐ letterlijk ☐ figuurlijk

Wat betekent het woord hier?

Olivier heeft thuis zes kippen, twee geiten, drie konijnen en een hond. Tijdens zijn vrije tijd doet hij niets liever dan ze allemaal te verzorgen. Je kunt dus wel zeggen dat hij echt **een hart voor dieren heeft**.

Hoe worden de woorden gebruikt?

☐ letterlijk ☐ figuurlijk

Wat betekenen de woorden hier?

De verkeerslichten op dat kruispunt zijn sinds vanochtend kapot. Daarom staat er al de hele dag een agent om het verkeer te **reguleren**. Zo gebeuren er zeker geen ongelukken.

Hoe wordt het woord gebruikt?

☐ letterlijk ☐ figuurlijk

Wat betekent het woord hier?

Karim is altijd heel **bescheiden**. Hij wint de ene na de andere zwemwedstrijd, maar toch heb ik hem nog nooit horen opscheppen.

Hoe wordt het woord gebruikt?

☐ letterlijk ☐ figuurlijk

Wat betekent het woord hier?

'Jongen,' zegt hij, stiller
dan ooit. Hij lacht zijn
scheve lach, zijn hand trilt.
Ik **spoel aan** op zijn schoot.
Hij leest mij, zijn hanenpoot.

Margreet Schouwenaar
Denk dag doen
Clavis, 2016

Hoe wordt het woord gebruikt?

☐ letterlijk ☐ figuurlijk

Wat betekent het woord hier?

4

Lees dit stukje uit het gedicht *Oma's opnieuw*.

Ze wacht op me
met **perzikwangen, hemelogen, glinsterende**
rimpeltoet.

Diet Groothuis
Dichter 1
© Plint, 2017

Bespreek met je buur.

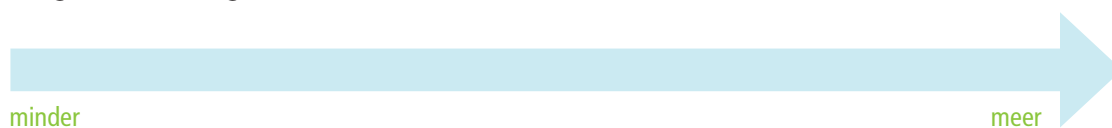
- Wat zouden de gekleurde woorden kunnen betekenen?
- Waarom zou de dichter voor die woorden gekozen hebben?

5

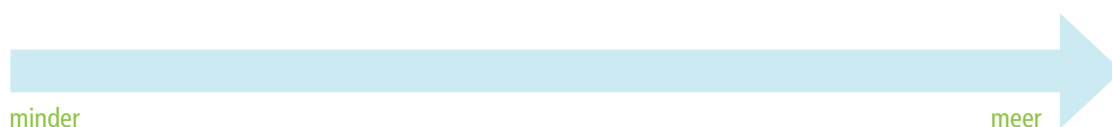

Maak het verschil tussen deze woorden duidelijk door ze op de schaal te plaatsen.

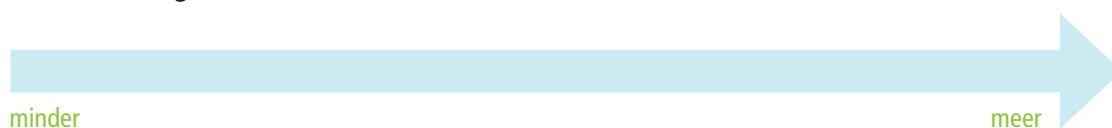
hoog – huizenhoog

ultiem – laatst

uitmuntend – goed

6

Kies een van de onderstaande woorden.

vlinder

kil

reus

gebroken

groen

Bedenk twee zinnen met het woord.

Gebruik in de eerste zin de letterlijke betekenis en in de tweede zin de figuurlijke betekenis.

Letterlijk:

Figuurlijk:

Lees de zinnen voor aan je buur.

Weet die wat het woord betekent in jouw zinnen?

Terugkijken

7

Welke twee woorden uit deze les vind je moeilijk/speciaal/mooi/grappig ...?

Noteer ze op *Mijn woordenblad!*.

Schrijf of teken in de middelste kolom iets wat jou helpt om de betekenis te onthouden.

Aandacht voor woorden

feilloos

een hart hebben voor
iets/iemand

reguleren

bescheiden

aanspoelen

huizenhoog

ultiem

uitmuntend

=

zin

< >

**Mijn mooie, leuke,
grappige, moeilijke ...
woorden**

dialogoog

raadsel

rijmen

Voor het lezen

Ik **lees** deze tekst om meer te weten te komen over ...

Ik **verken** de tekst en kijk naar:

- de titel, de afbeeldingen
- de kopjes
- de eerste zinnen, de opvallende woorden

Ik **voorspel**: Waarover gaat deze tekst?

Ik **denk na**:

- Wat weet ik daar al over?
- Wat wil ik te weten komen?

Tijdens het lezen

Ik **stel** mezelf **vragen**:

- over de inhoud: Wat? Waarom? Hoe? Wanneer? ...
- over de betekenis van zinnen en woorden

Ik **let** op:

- de sleutelwoorden, de kernzinnen
- de tekststructuur
- verbindingswoorden zoals toch, dus, daarom, omdat ...
- verwijswwoorden zoals ik, hij, ze, haar, jullie, dat, deze ...

Ik **leg** een **verband** tussen:

- inhouden binnen een tekst
- de inhoud van de tekst en wat ik al weet

Als ik een woord niet begrijp, gebruik ik mijn **woordwijzer**.

Na het lezen

Ik **kijk** terug:

- Klopt mijn voorspelling?
- Kan ik de hoofdgedachte bepalen?
- Wat weet ik nu meer over ...?
- Wat wil ik nog weten over ...?
- Kan ik studerend lezen: extra informatie opzoeken, schema's maken, samenvatten ...?

Voor het lezen

Ik **lees** deze tekst om een verhaal te beleven.

Ik **verken** de tekst en kijk naar de titel, de afbeeldingen, de omslag, de eerste zinnen.

Ik **voorspel**: Wat zal in deze tekst gebeuren?

Tijdens het lezen

Ik **stel** mezelf **vragen**:

- Wat gebeurt er: Waar? Wanneer? Hoe? ...
- Wat zie ik in mijn hoofd bij wat er gebeurt?
- Welke personages spelen in het verhaal?
- Wat is de rol van de verschillende personages?
- Wat is de bedoeling van de personages?
- Hoe voel ik mij tijdens het lezen?

Ik **leg** een **verband** tussen:

- de gebeurtenissen en de tijd waarin ze zich afspelen
- de rol van de verschillende personages
- de handelingen van de personages

Als ik een woord niet begrijp, gebruik ik mijn **woordwijzer**.

Na het lezen

Ik **kijk** terug:

- Klopt mijn voorspelling van het verhaal?
- Had ik een ander einde verwacht?
- Heb ik de tekst met plezier gelezen? Waarom wel/niet?
- Wat vind ik van de tekst: spannend, grappig, moeilijk, droevig ...?
- Welk personage zou ik willen zijn of net niet?
- Wil ik meer van dit soort verhalen lezen? Waarom wel/niet?
- Voor wie is deze tekst een leestip?

Ik begrijp een woord niet. Wat kan ik doen?

- Ik lees een stukje tekst **voor of na het woord** opnieuw.
- Ik kijk of er een **afbeelding** bij de tekst staat.
- Ik kijk goed naar het **woord**.
Ken ik al delen van het woord?
- Ik **vraag** het aan iemand of **zoek** het woord **op**.

Ik kijk of de gevonden betekenis klopt in de zin.

Studio spelling —

Kom je deze tekens tegen?

Doe dan dit.

Werk samen met je buur.

Lees de tip.

hoorwoorden

regelwoorden

onthoudwoorden

werkwoorden

les 1

Wat ga je doen?

Je schrijft leenwoorden met g, j of ch.

Op verkenning

1

Hier zie je vier foto's van de zomervakantie van Emma.

Maak de zinnen bij de foto's af.

Kies uit: **etalage** – **manege** – **bagage** – **douche** – **horloge**.

Past de

erin?

Emma in de

Even in de

kijken ...

Mijn nieuwe

Ik mag er zelfs
mee onder de

Uitleg

Je hoort **zj**, je schrijft **g** of **j**.

Je hoort **sj**, je schrijft **ch**.

Lees verder op kaart 05.

Kruis het juiste rondje aan.

H

R

O

Lees de woorden van de week en de extra woorden.

Aan de slag

2

Welke onthoudwoorden met g, j of ch zitten in deze lange woorden?

Schrijf op.

parachutist _____ bagagecontrole _____

machinist _____ buschauffeur _____

douchegel _____ jurylid _____

polshorloge _____ laatavondjournaal _____

3

Welke woorden horen bij elkaar?

Geef de kaartjes dezelfde kleur.

monteren

etaleren

montage

etalage

spionage

spioneren

slijtage

camoufleren

slijten

camouflage

Terugkijken

4

Maak de woorden af met g, j of ch.

Let op het juiste gebruik van hoofdletters!

Een reis als prijs!

Vandaag vertrekt mijn broer Mauro voor twee weken naar _____ina. Hij heeft een paar maanden geleden deelgenomen aan een wedstrijd in de krant. Hij moest zijn mooiste vakantiefoto insturen. Een _____ury koos uit alle inzendingen de beste foto. Dankzij zijn ori_____inele foto heeft Mauro een reis gewonnen! Hij zal tijdens zijn verblijf bij gastfamilies lo_____eren. Zo kan hij de _____inese cultuur echt leren kennen. Gelukkig is hij een _____armante, _____oviale kerel en zal hij zich snel thuis voelen. Niet alleen wij zijn vroeg op de luchthaven! Ook een _____ournalist is er als de kippen bij. Papa kijkt op zijn horlo_____e en ziet dat we nog maar een uurtje hebben. Nu nog eerst de бага_____e inchecken. Voor het vertrek lun_____en we nog gezellig samen. De _____ef-kok van het restaurant komt zelfs een praatje maken. Ik ga mijn broer wel missen, hoor ... Maar dat vertel ik hem lekker niet!

les 2

Wat ga je doen?

Je schrijft voltooid deelwoorden met ge-, be-, her-, ver- en ont-.

Op verkenning

1

Onderstreep en schrijf.

- Onderstreep de voltooid deelwoorden.
- Schrijf de infinitief op.

Papa en mama hebben vroeger over de hele wereld gereisd.
Ze hebben nieuwe landen ontdekt en verre tochten gemaakt.
Ze hebben dan ook heel wat avonturen beleefd.
Papa heeft overal steentjes verzameld en die collectie staat nu op mijn kamer.
Ik heb besloten dat ik later ook zo veel wil reizen.

Uitleg

Werkwoorden: elk werkwoord heeft een voltooid deelwoord.
Begint een werkwoord met **ge, be, her, ver** of **ont**?
Dan krijgt het voltooid deelwoord geen (extra) **ge**.

Lees verder op kaart WW3.

Aan de slag

2

Is het gekleurde woord een persoonsvorm (pv) of een voltooid deelwoord (vd)?

Kruis aan.

	pv	vd		pv	vd
Hij ontkent alles.			Ze herhaalt de zin.		
Ze heeft er twee bewaard .			Er is veel gebeurd .		
Heb je al betaald ?			Dat gebeurt vaak.		

3

Maak de rijtjes af.

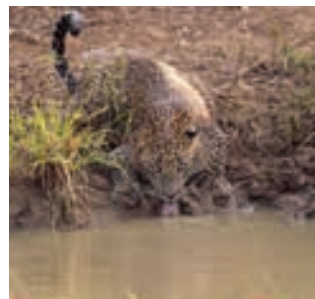
bewaken Ik bewaakte. Ik heb bewaakt.
geloven Ik _____. Ik _____.
ontsnappen Ik _____. Ik _____.

4

Vul van deze werkwoorden het voltooid deelwoord in.

verstoppen									
bewaren									
bewegen									
ontsnappen									
herstellen									
verbeteren									
herhalen									
veranderen									
gebruiken									
verdienen									
ontdekken									
bereiken									

Welke woorden staan in de gekleurde vakken?

De _____

_____.

5

Zet strepen tussen de infinitieven.

Kies twee infinitieven. Maak van elke infinitief het voltooid deelwoord en bedenk er een zin mee.

Terugkijken

6

Vul de persoonsvorm of het voltooid deelwoord in.

- drinken Nu _____ hij een glas cola.
- vertellen Dat heb je me al _____.
- versieren Ze hebben de klas _____.
- gebeuren Dat _____ vroeger bijna nooit!
- beleven Als kind _____ hij veel avonturen.
- ontsnappen De boeven zijn _____!
- herkennen Ik had je meteen _____.
- ontdekken Ze heeft ons plan _____.

les 3

Wat ga je doen?

Je schrijft bijvoeglijke naamwoorden.

Op verkenning

1

Mijn oom maakte een wereldreis. Van deze bouwwerken was hij diep onder de indruk.

Vul de volgende woorden in: torenhoge – Nederlandse – Griekse – mysterieuze.

piramides

tempels

wolkenkrabbers

windmolens

Uitleg

Hoe schrijf je het bijvoeglijk naamwoord?
Pas alle regels toe die je kent!

Neem er eventueel deze uitlegkaarten bij: H3, R1, R5, R8 en stappenplan klankgroepen.

Aan de slag

2

Van welke stof is het gemaakt? Vul het bijvoeglijk naamwoord in.

Kies uit: ~~goud~~ – glas – rubber – steen – leer – karton – papier.

Oma draagt een **gouden** horloge.

Rond onze tuin staat een _____ muur.

Ik draag een stoere, _____ jas.

Het cadeau zit in een grote, _____ doos.

Heb jij een _____ zakdoekje voor mij?

Papa koopt altijd melk in een _____ fles.

Een fiets heeft twee _____ banden.

3

Over welke stad gaat het?

- Vul elke tekst aan met bijvoeglijke naamwoorden.
- Schrijf bij elke tekst het cijfer van de juiste foto.

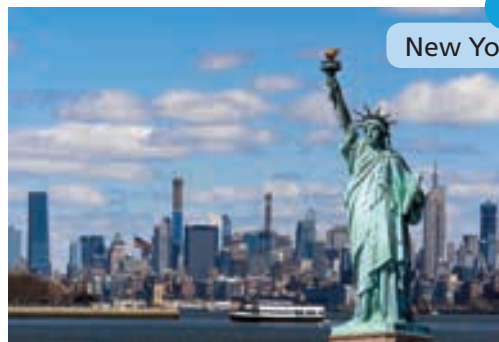
1

Barcelona

2

New York

3

Pisa

4

Brugge

Het is een _____ (Italië) stad.

Door het centrum ervan stroomt de Arno, een _____ (lang)
en _____ (breed) rivier.

In de stad staat een _____ (scheef) toren.

Toch is het een _____ (veilig) plaats om te bezoeken.

Het is de grootste _____ (Amerika) stad.

Veel monumenten in de stad zijn bekend over de _____ (heel)
wereld, zoals het Vrijheidsbeeld en het Empire State-gebouw.

Kenmerkend zijn ook de _____ (hoog) wolkenkrabbers.

Het is een heel _____ (levendig) stad, vandaar de bijnaam
'the city that never sleeps' (de stad die nooit slaapt).

Op 11 september 2001 werd de stad jammer genoeg getroffen door een
_____ (dubbel) terroristische aanslag.

Het is een _____ (middeleeuwen)

_____ (Vlaanderen) stad in het noordwesten van België.

In 2002 was het de _____ (cultureel) hoofdstad van Europa.

Het is een _____ (aangenaam) wandelstad met

_____ (prachtig) gebouwen.

Er zijn veel grachten, dus je kunt de stad ook verkennen in een bootje.

Het is een _____ (Spanje) stad, de hoofdstad van de regio

Catalonië. De stad heeft een _____ (belangrijk) haven.

Het is een _____ (druk) stad met veel

_____ (speciaal) gebouwen ontworpen door Antoni Gaudí, zoals de Sagrada Família of Casa Milà.

4

Welk bijvoeglijk naamwoord kun je vormen?

Schrijf op.

een bijvoeglijk naamwoord op ...

-lijk eer _____

vriend _____

-ig haar _____

geluk _____

-baar kwetsen _____

branden _____

Combineer het bijvoeglijk naamwoord met een zelfstandig naamwoord.

Kijk naar het voorbeeld.

een eerlijke vinder

les
4

Wat ga je doen?

Je schrijft onthoudwoorden met i die klinkt als ie.

Op verkenning

1

Vul deze woorden in: juli, machine, macaroni, kwaliteit en spaghetti.

In _____ waren we met de familie op vakantie in Italië.

We zochten gezellige terrasjes uit om wat lekkers te eten.

Mijn ouders kozen voor _____.

Ik at liever een bord _____.

Het was superlekker! De baas van het restaurant zei trots:

'Het is pasta van de hoogste _____!'

Die komt niet uit een _____ en niet uit een supermarkt.

Die maken we natuurlijk elke dag zelf. Supervers!'

Uitleg

Onthoudwoorden: je hoort **ie**, je schrijft **i**.Lees verder op kaart O6.
Kruis het juiste rondje aan.

H

R

O

Lees de woorden van de week en de extra woorden.

Aan de slag

2

Welke onthoudwoorden met i die klinkt als ie zitten in deze lange woorden?

Kleur die klankgroep.

zelfkritiek

meubelfabrikant

kantinepersoneel

ministerraad

tribuneplaats

basisschooldirecteur

luciferdoosje

machinekamer

brandweersirene

onderwijspolitiek

Blok 3

3

Vul woorden met i in.

Kies uit de woorden van de week en de extra woorden.

Het is niet negatief, maar _____ dat jij nu toch meegaat.

De _____ in het stadion zit vol met hevige supporters.

De _____ maakt veel houten tuinmeubelen in zijn fabriek.

Tante Els eet elke dag in de _____ op haar werk.

De school heeft een nieuwe _____.

Je moet als speler wel tegen wat _____ kunnen!

Ze is erg _____: ze speelt piano, gitaar en dwarsfluit.

4

Ieder teken wordt drie keer gebruikt. Wat betekent het?

Schrijf alle woorden op.

Omcirkel alle woorden met i die klinkt als ie.

5

Vul woorden in die bij de foto's passen.

Schrijf op: woorden met één i.

	u							s
			f					
				a				

Schrijf op: woorden met twee i's.

p								s
				g				
		w						

Welk woord lees je van boven naar beneden in de gekleurde vakjes? _____

Terugkijken

6

Dictee met twee

- Dictee om de beurt een woord van de uitlegkaart. Schrijf telkens het woord op.
- Kijk meteen na of het juist is. Verbeter de woorden die fout zijn.

Schrijf het woord.	Is het woord juist of fout? Kruis aan.		Foutje? Schrijf het nu juist.
_____	juist	fout	_____
_____	juist	fout	_____
_____	juist	fout	_____
_____	juist	fout	_____
_____	juist	fout	_____

les 5

Wat ga je doen?

Je schrijft onthoudwoorden op -isch(e).

Op verkenning

1

Omcirkel de woorden op isch of ische.

We gingen naar Brussel, naar het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen. Dat is een fantastisch natuurhistorisch museum. Samen met een gids namen we deel aan een speurtocht door het hele museum. Overal viel er wel iets te beleven. In de kelders mochten we zelfs braakballen van uilen ontleden! Daarna hadden we gigantisch veel trek en zochten we een restaurant op. Mama bestelde een vegetarische lunch maar wij aten liever spaghetti. Plots kreeg mama een allergische reactie op de noten in haar lunch. De restauranthouder waarschuwde telefonisch een dokter en die kwam meteen. Hij diende de nodige medische zorgen toe en gaf mama een antiallergiemiddel. Gelukkig was ze snel beter en konden we ons toeristisch weekendje rustig voortzetten. Maar dan zonder andere dramatische gebeurtenissen!

Uitleg

Hoor je aan het eind van een woord, vaak een bijvoeglijk naamwoord, **ies**? Dan schrijf je meestal **isch**.

Lees verder op **kaart 07**.
Kruis het juiste rondje aan.

Lees de woorden van de week en de extra woorden.

Aan de slag

2

Wat hoort bij elkaar?

Verbind.

Russisch	•	•	tropen	•	•	telefonisch	•	•	allergie
tropisch	•	•	democratie	•	•	logisch	•	•	telefoon
democratisch	•	•	Rusland	•	•	allergisch	•	•	logica
			elektrisch	•	•	alfabet			
			technisch	•	•	elektriciteit			
			alfabetisch	•	•	techniek			

3

les of isch?

Schrijf de woorden in de juiste rij.

reparat — log — kwest — telefon — Belg — vakant — prec — trop

ies _____

isch _____

4

Welk stukje past in het midden?Vul in. Kies uit: ra – o – bio – ler – ~~tas~~ – log – ma – lek – man – isch – to.

Streek de stukjes die je gebruikt hebt door.

school			stuk			au			uit		
fan	tas	tisch	dra	_____	tisch	his	_____	risc	e	_____	trisc
sen			ken			maat			ken		
al			be			op			ge		
al	_____	gisc	ro	_____	tisc	A	_____	bisc	cha	_____	tisc
beste			ning			pen			pend		

Welk woord hou je over als je de stukjes hebt weggestreept? _____

Terugkijken

5

Schrijf de woorden op isch uit opdracht 4 in de juiste zin.

In het _____ centrum van een stad staan veel oude gebouwen.

Juf Latifa spreekt vijf talen: Nederlands, Frans, Engels, Duits en _____.

Deze winkel verkoopt _____ toestellen.

Mijn zus is _____ voor appels en noten.

Elisabeth en Wout maken een _____ strandwandeling.

We eten thuis altijd _____ groenten. Die zijn onbespoten.

Het was een heel _____ gesprek. Iedereen praatte door elkaar.

Er was een _____ ongeval met twee doden en drie zwaargewonden.

Het zomerkamp was een _____ ervaring!

les 6

Wat ga je doen?

Je oefent met de woorden van blok 3.

Aan de slag

1

Vul de tekst aan met het voltooid deelwoord.

De infinitief is gegeven.

Wie is de dader?

Wat een mooie ochtend in Spanje!

Ik heb juist lekker _____ (ontbijten).

Nu heb ik zin om een duik te nemen in het zwembad van ons hotel. Maar, wat nu?

Het zwembad is _____ (sluiten). Overal zie ik politie.

Wat is er toch _____ (gebeuren)? Ik loop naar papa, die had al meer uitleg _____ (vragen) aan de receptie.

De hotelmanager heeft hem _____ (vertellen) dat de vrouw van de burgemeester rond 23 uur is _____ (verdrinken) in het zwembad.

Men vermoedt dat er een moord is _____ (plegen).

De politie is er echt van overtuigd dat het geen ongeluk was.

De vrouw is _____ (vermoorden) volgens hen!

Maar wie heeft dat dan _____ (doen)? Wie is de dader?

Op dit moment zijn er vier verdachten, maar alle vier hebben ze tot nu toe _____ (ontkennen). Ze hebben een alibi, maar één van hen heeft dat alibi zeker _____ (verzinnen). De politie is met het onderzoek _____ (starten) en heeft al het bewijsmateriaal _____ (verzamelen). Misschien heeft een van de getuigen de dader wel _____ (herkennen)?

Of misschien is de dader al _____ (ontsnappen)?

2

Vul de tekst aan. Zo krijg je de beschrijving van de vier verdachten!

- Maak van de woorden tussen haakjes het juiste bijvoeglijk naamwoord.
- Vul de andere woorden aan met **g, j, ch, i** of **ie**.

De politie _____ ef heeft vier verdachten opgepakt en wil nu act _____ ondernemen.

De eerste verdachte is Lukas, de _____ auffeur van de burgemeester.

Hij is 43 en werkt al sinds jul _____ voor de burgemeester.

Hij heeft _____ (bruin) ogen,

_____ (blond) haren en een

_____ (groot), _____ (dik) neus.

Lukas heeft een slanke lichaamsbouw.

Hij draagt altijd een _____ (goud) horloge.

Hij lijkt t **o** ch een _____ (eerlijk) man.

Hij beweert dat hij onder de dou _____ e stond toen de moord gepleegd

werd. Daarna ging hij naar de voetbalkant _____ ne waar hij een

_____ (vegetarisch) macaron _____ at.

Het personeel bevestigt dat hij daar vanaf 23.30 uur was.

De tweede verdachte is Lisa, een _____ (jong)

_____ ournalist **e** die een _____ (tweedelig)

reporta _____ e maakt over de b **u** rgemeester.

Ze draagt _____ (zilver) **j** uwelen, een

_____ (geel) jurk met

_____ (zwart) bolletjes en

_____ (vies) schoenen.

Lisa zegt dat ze sliep toen de vrouw vermoord werd en pa **s** wakker werd toen ze

de _____ (luid) s _____ rene van de politiewagens hoorde.

Op dat ogenblik is ze naar buite **n** gekomen.

De derde verdachte is Katrien, een Belg_____sche vrouw van 47 die in een erg _____ (duur) kamer van het hotel lo_____eert.

Ze draagt altijd _____ique jurken van _____ (prachtig) zijde.

Ze heeft _____ (blauw) ogen, een _____ (hoog) dot en een _____ (lief) glimlach. Ze heeft een erg _____ (slank) lijn.

Om 23 uur was zij haar бага_____e aan het uitpakken. Ze zegt dat ze echt niets gehoord heeft. Haar telev_____s_____ stond luid en vanaf 23.30 uur had ze ook nog v_____s_____te op de _____kamer. Ze had een romant_____sche a_____ond met haar _____ (nieuw) vr_____nd gep_____and, maar die is dus in duigen gevallen door de _____ (gruwelijk) moord.

De vierde verdachte is Jean-Paul, de _____ (handig) gara_____ehouder uit het dorp. Hij is een _____ (_____oviaal) man van 67 met een _____ (zwaar) lichaamsbouw en _____ (groot) handen. Hij is een _____ (sportief) man die _____ (gevaarlijk) gevechtssport_____n beoefent.

Hij zegt dat hij om 23 uur nog aan een _____ (kapot) auto werkte. De aut_____had een lekka_____e in de brandstoftank en die moest d_____ingend hersteld worden. Hij zegt dat hij om 1 uur _____wel nog een tax_____ naar het hotel nam, maar dat hij er voordien helemaal niet _____geweest was.

H3

hoorwoorden - 3

Woorden met vaste stukjes

-ig en -lijk

Hoor je een woord dat eindigt op **ig** of **lijk**?

Vaak spreek je dat uit met een **doffe e**.

Maar je schrijft **ig** of **lijk**.

Voorbeelden

rust**ig**gelukk**ig**eer**lijk**gevaar**lijk**

Maak je een woord op **ig** of **lijk** langer?

Dan schrijf je er een **e** achter.

rust**ig** – rust**ige** eer**lijk** – eer**lijke**

Na een **korte klinker** schrijf je twee dezelfde medeklinkers.

sapp**ig** kopp**ig** gelukk**ig**

Na een **doffe e** schrijf je geen dubbele medeklinker.

honger**ig** eind**elijk** mog**elijk**

Soms wordt een **klinker dof** uitgesproken. Die woorden moet je onthouden.

dat**um** centr**um** perz**ik** bas**is**

woorden van de week

aandachtig

feestelijk

hartelijk

duidelijk

slordig

spoedig

extra woorden

angstig

geweldig

moedig

onnatuurlijk

pijnlijk

plaatselijk

verschrikkelijk

verstandig

R6

regelwoorden - 6

Woorden met een trema

Twee puntjes boven een klinker noem je een **trema** of een **deelteken**.

Het **trema** geeft aan: hier begint de volgende klankgroep.

Je schrijft een trema vaak als er twee of drie klinkers achter elkaar staan die je niet als één klank uitsprekt.

Voorbeelden

ruï**ne** (spreek je niet uit als ru**im**)

reü**nie** (spreek je niet uit als re**us**)

geï**nteresseerd (spreek je niet uit als re**in**)**

Itali**ë** (spreek je niet uit als passie)

maï**s** (spreek je niet uit als milita**ir**)

Je schrijft **geen trema**:

- bij Franse leenwoorden op **ien** en Latijnse leenwoorden op **eum**.
elektr**icien** opt**icien** mecan**icien**
jubile**um** petrole**um** muse**um**

- bij **afleidingen** op **achtig**. Die krijgen een koppelteken als het nodig is.
zebra**-achtig** detective**achtig**

- tussen delen van **samenstellingen**.
na**-**apen zee**-**egel

Samengestelde telwoorden krijgen wel een trema.

drie**ën**dertig

twee**ën**veertig

woorden van de week

de maïs

de patiënt

de reünie

de ruïne

België

reël

extra woorden

de egoïst

de pinguïn

de poëzie

het mozaïek

beïnvloeden

geërfd

tatoeëren

vacuüm

08

onthoudwoorden - 8

Woorden met th

Soms hoor je **t**, maar schrijf je **th**.
Dat kun je niet horen.
Dat moet je onthouden.

Voorbeelden

thuis
thee
thema
theater
thermometer
bibliotheek

-theek is een vast stukje in woorden als:
biblio**theek** apo**theek**
disco**theek**

Met een **ther**момeter meet je de
temperatuur.
Ik drink graag munt**thee**.

de biblio**theek**

woorden van de week

de bibliothecaris
de discotheek
de marathon
de theorie
de thermoskan
enthousiast
katholiek

extra woorden

de kathedraal
de therapie
thuisblijven
sympathiek
theoretisch
althans

09

onthoudwoorden - 9

Woorden met y

Soms hoor je **i** of **ie**, maar schrijf
je **y**.

Onthoud de woorden met **y**.

De woorden met **ie** als **i** of **y** zijn vaak
leenwoorden. We hebben ze ontleend of
overgenomen uit een andere taal.

De **y** (Griekse ij) aan het eind van een woord
klinkt altijd als **ie**.
pon**y** bab**y** jur**y**

De **y** in het midden van een woord klinkt
meestal als **i**.
dyna**m**o syste**m**
gymna**s**tiek sympa**s**thiek

Bij pyjama schrijf je na de **y** een **j**.

woorden van de week

de dynamo de pyjama
de gymles het systeem
de gymnastiek hypnotiseren
de hyacint typisch

extra woorden

de encyclopedie
de hyena
de lynx
het mysterie
het symbool
fysiek
hypermodern
sympathiek

WW2

werkwoorden - 2

Werkwoorden (vt)

Soms staat het werkwoord in de tegenwoordige tijd. Dan gebeurt het nu (zie uitlegkaart WW1).

Soms staat het werkwoord in de **verleden tijd**. Dan is het al gebeurd.

Werkwoordvormen in de verleden tijd hebben soms een **klankverandering**.

Wij zingen. Wij zongen.

1. Is er klankverandering of geen klankverandering?**2. Kies de juiste persoonsvorm.**

Geen klankverandering: vertrek altijd van de **stam**.

ik/jij/hij-vorm: stam **+de** of **+te**

Ik wandel**de**.

Tom stap**te**.

wij-vorm: stam **+den** of **+ten**

Wij wandel**den**.

De jongens stap**ten**.

Klankverandering

infinitief	ik/jij/hij/zij	wij/jullie/zij
lopen	liep	liepen
vinden	vond	vonden
worden	werd	werden
zien	zag	zagen

Het voltooid deelwoord

Een voltooid deelwoord van een werkwoord krijg je als je zegt: **Ik heb ...** of **Ik ben ...**

Een voltooid deelwoord eindigt meestal op **t**, **d** of **en**.

dansen Ik heb gedanst.
groeien Ik ben gegroeid.
zingen Ik heb gezongen.

1. Hoor je op het einde van het voltooid deelwoord -d of -t?

Verleng het woord.

- Hoor je **te**? Dan schrijf je het voltooid deelwoord ook met een **t**.
- Hoor je **de**? Dan schrijf je het voltooid deelwoord ook met een **d**.

werken	Ik werkte.	Ik heb gewerkt.
ontsnappen	Ik ontsnapte.	Ik ben ontsnapt.
horen	Ik hoorde.	Ik heb gehoord.
arresteren	Ik arresteerde.	Ik ben gearresteerd.

Soms kun je het woord enkel verlengen in de wij-vorm.

Ik kocht. We kochten. Ik heb gekocht.
Ik bracht. We brachten. Ik heb gebracht.

2. Hoor je op het einde van het voltooid deelwoord -en of -aan?

Schrijf dan op wat je hoort of volg de regels van het **stappenplan klankgroepen**.

kiezen Ik heb gekozen.
staan Ik heb gestaan.
kijken Ik heb gekeken.

WW3

werkwoorden - 3

stappenplan werkwoorden

Is het een **werkwoord**?

nee

Volg het hoor-, regel- of onthoudspoor.

ja

Is het een **persoonsvorm**? Stel de ja/nee-vraag.

ja

Is het **tegenwoordige tijd (tt)** of **verleden tijd (vt)**?

↓

Kijk naar het **onderwerp**. Kies de juiste persoonsvorm.

tt

stam	stam + t	infinitievorm
Ik loop.	Jij loopt.	Wij lopen.
Vind je?	Hij vindt.	Jullie vinden.
	Tom loopt.	De jongens spelen.

vt

klank verandert	stam + te(n)	stam + de(n)
Ik liep. Wij liepen.	Ik/wij werkte(n).	Ik/wij speelde(n).
Jij vond. Jullie vonden.	Jij/jullie danste(n).	Jij/jullie reisde(n).
Hij vroeg. Zij vroegen.	Hij/zij wachtte(n).	Hij/zij antwoordde(n).

Colofon Studio taal

Auteurs

Marlien Buyens
Eline Simons
Sylvie Thienpont
Tineke Vanherck

Coördinatie en advies

Katrien Daerden
Riet Jeurissen
Hilde Van den Bossche
Jo van den Hauwe

Illustraties en fotografie

Flor Aguilar
Mieke Driessen
Alexandra Pillaert
Adobe Stock
Shutterstock
Studio Wasabi

Projectteam Zwijsen België

© 2022 Uitgeverij Zwijsen N.V., Antwerpen
maakt deel uit van WPG

ISBN 9789463682947
D/2021/1919/066
NUR 191

In deze uitgave van 'Studio taal/spelling' werd gebruikgemaakt van materiaal van 'Estafette editie 3' (methode voor het lager onderwijs van Uitgeverij Zwijsen B.V., Tilburg) en 'Zie zo Taal/Spelling' (methode voor het lager onderwijs van Uitgeverij Zwijsen N.V., Antwerpen).
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaandelijke toestemming van de uitgever.
Informatie over kopieerrechten en de wetgeving met betrekking tot de reproductie vindt u op www.reprobel.be.

Aan het verwerven, waar nodig, van toestemming tot overname is door de uitgever de uiterste zorg besteed. Zou desondanks blijken dat een rechthebbende over het hoofd is gezien, dan verzoeken wij deze contact op te nemen met Uitgeverij Zwijsen België N.V.

Studio taal daagt leerlingen uit om op hun niveau actief met taal aan de slag te gaan, zowel samen als zelfstandig.

www.studiotaal.be

Studio spelling biedt verschillende werkvormen aan om op een speelse manier met spelling aan de slag te gaan.

www.studiospelling.be

Studio taal & spelling bij jou op school?
Vraag nu jouw presentatie!

Onze Zwijsen adviseurs komen graag met de materialen naar jouw school om *Studio taal & Studio spelling* inhoudelijk toe te lichten.

Bel ons op 03 205 94 94 voor een afspraak.

Dit pakket werd speciaal ontwikkeld voor de Uitprobeerweek.

Uitgeverij Zwijsen België

Klantendienst – telefoon: 03 205 94 94

E-mail: info@uitgeverijzwijsen.be

www.uitgeverijzwijsen.be